

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ*

Лілія РЕБУХА

здобувачка Інституту експериментальних систем освіти,
викладач кафедри соціальної роботи
Тернопільського державного економічного університету
Copyright © 2005

Методологія психологічної експертизи освітніх інновацій характеризується об'єктивними складовими, що є обов'язковими компонентами у сфері пошуку та реалізування методолога-експерта. Уперше пропонується п'ятипоясова модель професійної діяльності експерта, котра описує методологування та критерії достовірності його дій із їх сутнісною характеристикою.

Методологічна робота - обов'язкова ланка у системі теоретичних пошуків, у якій мають місце *об'єктивні складові* щодо різних форм людської діяльності, а саме: *ідеальний об'єкт, предмет наукового пізнання, методи дослідження та експеримент* [4, с. 5]. Стосовно методології психологічної експертизи це означає, що її складовими в нашому випадку є специфічні *ідеальний об'єкт і предмет, основний метод і практика особливого типу (див. рис 1)*. Отож для аналізованого різновиду методології характерна певна структура та її організація, способи і засоби діяльності [2].

Водночас професійна робота методолога-експерта модульно-розвивальної системи навчання залежить від його активної участі у діяльності наукової школи А.В. Фурмана, яка вирізняється самобутніми концептами і мислесхемами, понятійним апаратом і парадигматикою, певними нормами і засобами інтерпретації отриманих теоретичних, проектних та емпіричних результатів [1; 5]. У такий спосіб *методологія експертного оцінювання* об'єктивує і відрефлексовує зміст вітакультурно зорієнтованого модульно-розвивального навчання, *утверджує самопізнання і самотворення* навчального процесу та суб'єктивно й професійно здійснюється на *індивідуальному та колективному рівнях* як специфічна надскладна діяльність (*рис. 2*).

* Дослідження здійснене в рамках індивідуальної теми "Принципи і параметри здійснення науково-методологічної експертизи інноваційних технологій і засобів" (Шифр: ІЕСО-5.2-П), затвердженої Тематичним планом науково-дослідної та інноваційно-методичної роботи ІЕСО та НДЦ "Економіка вищої освіти" на 2005–2009 роки

1 – модульно-розвивальна інноваційна школа –
ідеальний об'єкт пізнання

2 – психологічна експертиза інноваційної діяльності педагогічного колективу –
предмет пізнання

4 – психолого-педагогічний експеримент з модульно-розвивального навчання –
освітня інноваційна практика

3 – теоретичне моделювання (зберігає переваги теоретичного методу осмислення дійсності і враховує її емпірично-досвідні параметри) –
метод дослідження

Рис. 1.

Складові методологічної роботи психологічної експертизи модульно-розвивальної системи навчання

Особливістю цієї моделі є: а) мисленнєве осягнення сутнісних зв'язків між інноваційними категоріями, що визначають можливість проведення психологічної експертизи; б) розгортання професійного методологування – ПМ (термін А.В. Фурмана) [5, с. 6]), котре організовується від першого до п'ятого класу й розширює простір методологічного професіоналізму; в) незалежність методологічної роботи експерта при проходженні відповідних поясів; г) наповнення кожного поясу змістовими характеристиками його досконалої професійної діяльності.

Важливо відмітити, що *системно-структурна модель миследіяльності (МД)*, запропонована Г.П. Щедровицьким, містить “три відносно автономних пояси, що розташовані горизонтально один над одним: 1) пояс соціально організованого і культурно закріпленого колективно-групового миследіяння, 2) пояс поліфонічної і поліпарадигматичної думки-комунікації і 3) пояс чистого мислення” [6, с. 286]. Створена нами модель миследіяльності експерта (рис. 2) ґрунтується на розмежуванні п'яти поясів – М, Рф, Д-К, Р, МД (див. статтю А.В. Фурмана у цьому номері – с. 4–11).

Предметом вивчення ПМ як першого поясу миследіяння є колективне дослідження експертами загальної структури психологічної експертизи, з'ясування напрямків її розвитку відповідно до настановлень і норм ВК-парадигми. Відтак у процесі спільної організованої роботи світ МД має реальне підґрунтя, оскільки у груповій роботі обговорюється модульно-розвивальна школа як об'єкт колективного вивчення, що пізнається в одному з предметів – психологічній експертизі. Експертами встановлюється нормовідповідність між змістом програми дослідження та реалізацією її цілей, завдань, умов. Ґрунтовний аналіз взаємозв'язку різних оцінкових підходів у процесі здобування нової інформації дозволяє експерту змістовно мислити, розширювати свій погляд на можливості професійної експертизи, починаючи від теоретичного дослідження запропонованого об'єкта і продовжуючи аж до конкретної практичної роботи. У нашому

ВІТАКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

1-ий пояс
'миследіяльність
експертів. Прояв-
ляється у з'ясуванні
напрямків розвитку та
проведення психоло-
гічної експертизи й у (ф)
різних підходах у процесі оцінювання

КОЛЕКТИВНА РОБОТА ЕКСПЕРТІВ

2-ий пояс -
методологічне,
розуміння. Втілюється
усвідомленим створенням!
експертом певних
ідеалізацій у результатах
своєї роботи

3-ій пояс:
мислекомунікація.
Характеризується
словесним діалогом
між експертами

5-ий пояс
методологія
чистого мис-
лення. Відслідкову-
ється у роботі експер-
та з поняттями, концеп-
ціями, цілями тощо;
втілюється у створенні
методолого-технологічної!
моделі психологічної
експертизи

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЕКСПЕРТА

4-ий пояс -
методологічна
рефлексія.
, Відображається у
продумуванні,
переживанні та баченні
власної експертної
діяльності, створенні
чіткої структури
об'єктивного
механізму
розвитку
психологічної
експертизи

МОДУЛЬНО- РОЗВИВАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Рис. 2.

Пояси методологування у системі психологічної експертизи
інноваційної школи модульно-розвивального типу

випадку модель організації психологічної експертизи [3, с. 212] — це приклад миследіяльнісного нормовідповідного зреалізування, що демонструє тісний зв'язок між етапами здійснення психологічної експертизи, а відтак і перехід експерта від певної миследії до методологічної рефлексії.

Разом з тим зосередження уваги на рефлексивно-мисленнєвому напруженні на другому поясі ПМ допомагає експерту-науковцю побачити психологічний

зміст експертної оцінки як у минулому, так і в майбутньому, сприяє розвитку творчої діяльності та передбачає його дію з наступним рефлексивним продумуванням: від неможливості проведення вітакультурної психологічної експертизи через усвідомлення складних широкомасштабних завдань модульно-розвивальної школи до пошуку адекватних складових-новоутворень, що прийнятні для їх вирішення.

Особливим є третій пояс методологування - *мислекомунікація*, котра відображається у словесній адекватності думок колег, за якої професійна діяльність забезпечується живим звуком у відшуванні істини щодо проведення психологічної експертизи та відтворюється за допомогою словесних текстів.

Методологічне розуміння уможливорюється за допомогою здатності методолога-експерта відтворити артикульовані думки колег за дискусійних та комунікативних умов, причому без спотворень та з подальшим можливим продовженням (четвертий рівень). Крім того, ПМ, що утворює самопізнання і самотворення психологічної експертизи модульно-розвивальної системи, відбувається за активної ситуативної участі представників наукової школи у методологічних семінарах та щорічних зібраннях. Тоді власна проблемна свідомість експерта переходить від нерозуміння до розуміння з усвідомленням неможливості певних сегментів експертної системи. Передусім мовиться про найвищий, п'ятий, пояс методологування - *чисте мислення*, яке, за Г.П. Щедровицьким, розгортається у невербальних схемах, формулах, таблицях тощо [6]. Воно потребує окремого розгляду, оскільки виходить за предметні межі цієї публікації.

Відтак експертне методологування як професійна діяльність поєднує *колективне мислення* (I–II пояси), *мислекомунікацію* (III пояс) та *індивідуальне методологічне мислення* (IV–V пояси), котрі забезпечують інноваційний розвиток експертної системи та виявляються у різних видах діяльності експерта, щонайперше таких, як дослідження, проектування, управління, конструювання знаннєвих систем.

1. Модульно-розвивальна система як об'єкт теоретико-методологічного аналізу: Збірка матеріалів до п'ятиріччя Інституту експериментальних систем освіти (1 листопада 2004 року). - Тернопіль: Економічна думка, 2004. - 80 с.

2. *Ребуха Л.* Методологічне обґрунтування психолого-педагогічної експертизи інноваційних систем освіти // Технологія інноваційного пошуку в системі вищої освіти: Збірка матеріалів до Другої регіональної науково-методичної конференції (31 січня 2003 року). - Тернопіль: Економічна думка, 2003. - С. 62-64.

3. *Ребуха Л.* Система експертно-діагностичного забезпечення експерименту з модульно-розвивального навчання // Психологія і суспільство. - 2002. - №3-4. - С. 201-216.

4. *Фурман А.В.* Методологія наукових досліджень: Модульно-розвивальний підручник. - Тернопіль: Економічна думка, 2005. - 40 с.

5. *Фурман А.* Рівні та критерії методологування у професійному здійсненні науково-дослідної діяльності // Вітакультурний млин. - 2005. - Модуль 1. - С. 5-13.

6. *Щедровицький Г.П.* Избранные труды. - М.: Шк. культ. политики, 1995. - 760 с.